

Økonomi- og
Erhvervsministeriets
enhed for erhvervs-
økonomisk forskning
og analyse

FORA

Torsten Andersen, Sune Thøgersen og
Jens Bjerg Carlsen

Virksomhederne i
Region Nordjylland
— En surveyundersøgelse

Juni 2006

FORAs mission

FORA skaber et faktabaseret grundlag for udvikling af erhvervspolitikken.

FORA gør det muligt for beslutningstagere at træffe faktabaserede beslutninger der møder aktuelle og kommende udfordringer for erhvervslivet ved at være et bindeled mellem viden og politik.

FORA's analyser skal være cutting edge og udføres i samarbejde med førende videninstitutioner, erhvervsliv, og internationale organisationer. Gennem dialog med disse aktører sikrer vi, at FORA's analyser ligger i krydsfeltet mellem den nyeste viden og erhvervslivets skiftende udfordringer.

© FORA, 2006

FORA
Dahlerups Pakhus
Langelinie Allé 17
2100 København Ø

> T 35 46 63 20
> F 35 46 62 01
> M fora@ebst.dk
> W www.foranet.dk

Torsten Andersen
Sune Thøgersen
Jens Bjerg Carlsen

Virksomhederne i
Region Nordjylland
- En surveyundersøgelse

Opsummering

Denne surveyundersøgelse har haft til formål at undersøge, hvordan virksomhederne i Region Nordjylland arbejder med innovation, og hvordan de vurderer de regionale innovationspolitiske rammebetingelser. Resultaterne af analysen peger i retning af at der især er tre områder, hvor man med fordel kan sætte ind.

- For det første vil det være naturligt at sætte ind på uddannelsesområdet. Her er det særligt vigtigt at forbedre kvaliteten og uddannelsesudbuddet på regionens erhvervsuddannelser og samtidig tiltrække personer med videregående uddannelse til regionen
- For det andet vil der være et stort potentiale i at følge regionens toneangivende virksomheder og skabe de rette rammebetingelser for samarbejde mellem virksomheder samt sætte brugerbehov i centrum for virksomhedernes innovation.
- Endelig er der et potentiale i at regionens myndigheder skaber de rette udviklingsbetingelser for regionens erhvervsklynger. På IT-området har regionens myndigheder igennem en årrække gjort en stor indsats. Det lader til at have båret frugt. Derfor kan det give god mening at bruge endnu flere kræfter på denne type initiativer.

Indhold

1. Det stigende innovationspres

Virksomhederne i Region Nordjylland oplever, at det går hurtigere og hurtigere med at innovere.

2. En udfordret region

Region Nordjylland står overfor en række strukturelle udfordringer. Den betragtes som en region, der er mindre attraktiv at bosætte sig i og drive virksomhed i end Trekantsområdet. Til gengæld har nordjyske virksomheder bedre adgang til viden.

3. Innovation og uddannelse går hånd i hånd

Personer med videregående uddannelse og faglærte har størst betydning for virksomhedernes innovation. Samtidig rekrutteres personer med lang videregående uddannelse i højere grad end andre udenfor regionen. Uddannelsesudbudet i Region Nordjylland kan forbedres især i forhold til efteruddannelser og erhvervsfaglige uddannelser. Områder hvor regionen spiller en central rolle og hvor der er lav mobilitet.

4. Adgang til kvalificeret arbejdskraft

55 % af virksomhederne mener, at der er arbejdskraft, der er svær at rekruttere. Top 3 inkluderer faglærte, specialister og ingeniører.

5. Brugeren i centrum

Regionens toneangivende virksomheder har på en række nøglepunkter valgt en anden strategi end regionens øvrige virksomheder. De inkluderer i højere grad brugerbehov i deres innovation. Ingen af virksomhederne arbejder systematisk med traditionelle eller avancerede metoder til at afdække brugerbehov.

6. Samarbejde gør konkurrencedygtig

Regionens toneangivende virksomheder skiller sig desuden ud i forhold til graden af samarbejde mellem virksomheder. De samarbejder i højere grad med eksterne parter omkring deres innovation. Det er især andre virksomheder og ikke offentlige myndigheder, der giver dem inspiration til innovation.

7. En målrettet klyngeindsats bærer frugt

På IKT området, hvor der er lagt et stort stykke arbejde, er virksomhederne mere positive overfor klyngens specifikke rammebetingelser. Og det har haft en effekt. IKT virksomheder samarbejder mere - især med andre virksomheder. Og de samarbejder desuden mere om forskning i regionen og i udlandet.

Forord

Vækstforum for Region Nordjylland skal udarbejde en langsigtet erhvervsudviklingsstrategi for Region Nordjylland. I den forbindelse er FORA – Økonomi- og Erhvervsministeriets enhed for erhvervsøkonomisk forskning og analyse – blevet bedt om at udarbejde en række analyser, der kan fungere som et faktabaseret grundlag for den langsigtede erhvervsstrategi.

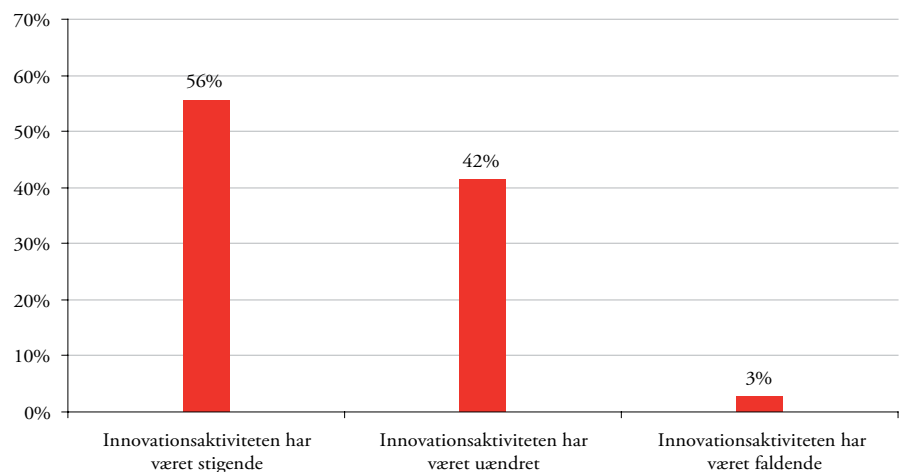
Denne rapport er den første delrapport i projektet. Den beskriver resultaterne af en spørgeskemaanalyse foretaget i februar 2006 blandt 1103 virksomheder i de globalt orienterede erhverv Region Nordjylland. Heraf har vi modtaget svar fra 375 virksomheder, hvilket svarer til 34 % af virksomhederne. Virksomhederne, der har besvaret spørgeskemaet, er repræsentative for virksomhederne i de globalt orienterede erhverv i Region Nordjylland vurderet ud fra størrelse og område. Se i øvrigt appendix 1 for en vurdering af repræsentativitet og frafald og appendix 2 for en afrapportering af samtlige spørgsmål i spørgeskemaet. Begge appendix forefindes på FORAs hjemmeside: www.foranet.dk

Rapporten er struktureret i 3 dele. Første del giver en introduktion til erhvervsklimaet i Region Nordjylland med et særligt fokus på uddannelsesområdet. Del 2 sammenligner de mest toneangivende virksomheder med de øvrige virksomheder i regionen i forhold til en række centrale spørgsmål om innovation og samarbejde. Del 3 præsenterer udvalgte resultater vedrørende forskellige erhvervsklynger. Som opfølgning på forårets klyngemøder vil der desuden blive udgivet separate afrapporteringer for de 4 udvalgte erhvervsklynger: Fødevarer, IKT, byggeri- og byggematerialer og sundhedsteknologi.

1. Det stigende innovationspres

Virksomhederne konkurrerer i dag på et globalt marked, hvor presset for at forny produkter, produktionsprocesser og markedsføringsmodeller bliver større og større. Virksomhederne i Region Nordjylland har dette pres tæt inde på kroppen. Og de reagerer proaktivt på det. Således angiver 56 % af virksomhederne, at innovationsaktiviteten i virksomheden har været stigende inden for de seneste to år mens kun 3 procent af virksomhederne finder, at innovationsaktiviteten har været faldende (figur 1).

Figur 1:
**Har virksomhedens
innovationsaktivitet
ændret sig inden for de
seneste 2 år?**

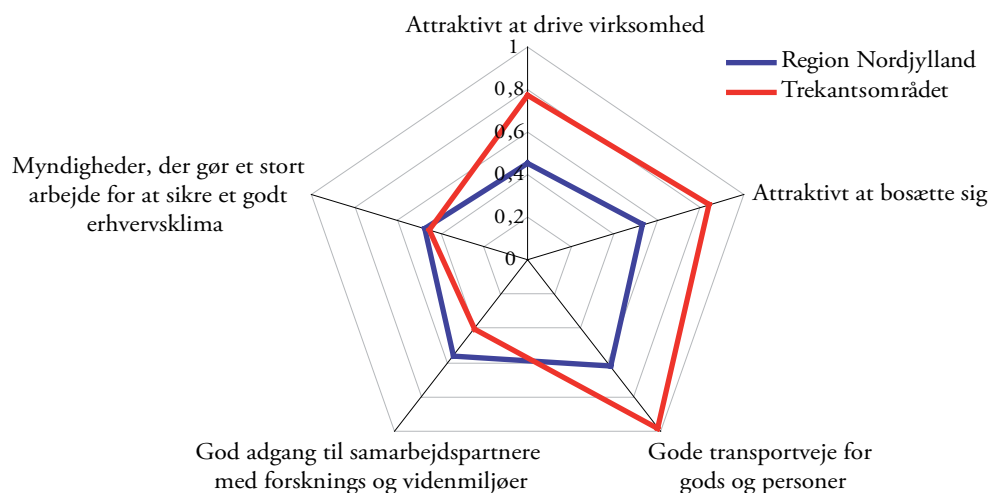

2. En udfordret region

Trekantsområdet er af mange udpeget som et interessant vækstområde og best practise for erhvervspolitik i Jylland. Erhvervsstrukturen i denne region minder et langt stykke af vejen om erhvervsstrukturen i Region Nordjylland. Der er således en række fremtrædende traditionelle erhverv, der spiller en fremtrædende rolle i regionen sammen med nye spirende erhvervsklynger. Trekantsområdet har desuden i de senere år oplevet en markant økonomisk vækst. Derfor vil det i det følgende være interessant at sammenligne virksomhederne i Region Nordjylland med denne region.

Region Nordjylland bliver betragtet som mindre attraktivt at bosætte sig i end Trekantsområdet. Således er det kun ca. 53 % af virksomhederne i Region Nordjylland, der i høj grad eller meget høj grad mener, at det er attraktivt at bosætte sig i regionen (figur 2). Det tilsvarende tal er 83 % i Trekantsområdet.

Figur 2:
Regionen er
karakteriseret ved...
(Helt enig / Delvist enig
i %)

Samtidig bliver Region Nordjylland betragtet som et sted, hvor det er mindre attraktivt at drive virksomhed end Trekantsområdet. 46 % af virksomhederne i Region Nordjylland mener, at det er attraktivt at drive virksomhed i Region Nordjylland mod 77 % i Trekantsområdet.

Det er derfor tydeligt, at Region Nordjylland står overfor nogle større udfordringer i forhold til at skabe et godt erhvervsklima end Trekantområdet. Regionen er ikke begunstiget af at være beliggende midt i landet, og der er derfor behov for at tage kampen op på andre parametre end beliggenhed.

I videnssamfundet bliver samarbejde med forsknings og vidensmiljøer ekstra vigtigt. Derfor er det meget interessant, at 58 % af virksomhederne i Region Nordjylland mener, at der er god adgang til samarbejde med forsknings- og vidensmiljøer. Det samme gjorde sig kun gældende for 40 % af virksomhederne i Trekantområdet. I den sammenhæng skal det dog bemærkes, at Trekantområdet ikke har et egentligt universitet, selvom Syddansk Universitet har filialer i området.

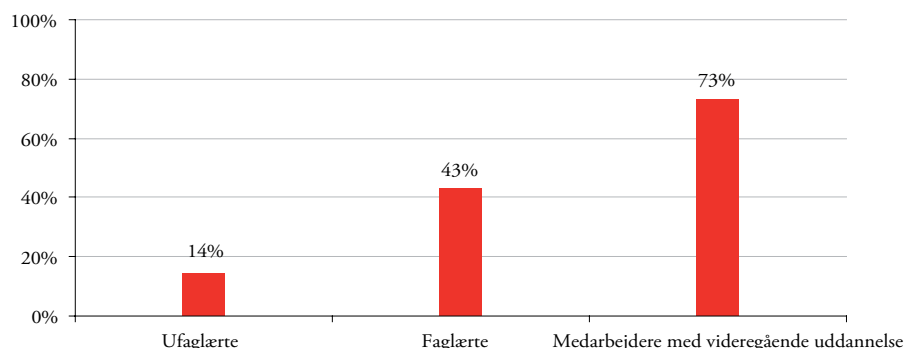
3. Innovation og uddannelse går hånd i hånd

Medarbejderne er helt centrale drivkræfter for virksomhedernes innovation. Det er medarbejderne, der skaber nye og forbedrede produkter, produktionsprocesser og markedsføringsmetoder.

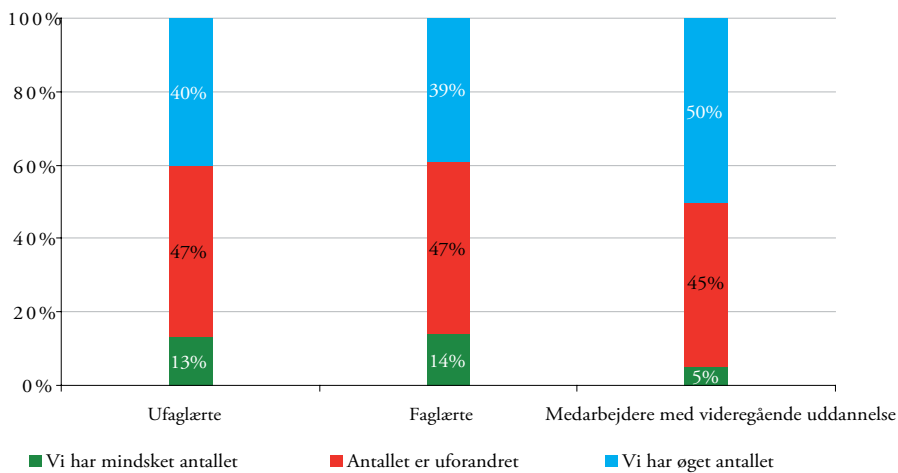
Virksomhederne angiver, at jo længere uddannelse en medarbejder har, jo større betydning har vedkommende for virksomhedens innovationsaktiviteter (figur 3).

Således angiver 14 % af virksomhederne, at ufaglærte spiller en stor eller meget stor rolle for virksomhedens innovationsaktiviteter, mens det tilsvarende tal er 43 % for faglærte og 73 % for medarbejdere med en videregående uddannelse.

Figur 3:
Hvilken rolle spiller følgende medarbejdergrupper for virksomhedens innovationsaktiviteter? (Meget stor rolle / Stor rolle i %)

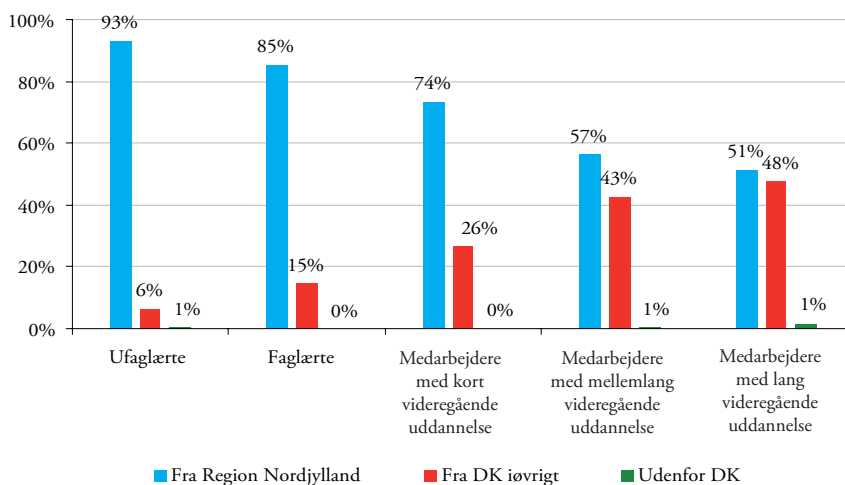

De adspurgte virksomheder har generelt ansat flere medarbejdere inden for de seneste 2 år. Som det fremgår af figur 4, er dette især tilfældet for medarbejdere med lang videregående uddannelse. 50 % af virksomhederne anslår, at de har øget antallet af medarbejdere med en videregående uddannelse, mens 45 % af virksomhederne anslår, at andelen har været uforandret.

Figur 4:
Har virksomheden inden for de sidste 2 år ændret på antallet af følgende medarbejdergrupper?

Vi så i figur 3, at faglærte og medarbejdere med videregående uddannelse betyder mest for virksomhedernes innovation. Ud fra dette er det interessant at kigge på, hvorfra virksomheden rekrutterer de forskellige medarbejdergrupper. Som vi kan se af figur 5, rekrutteres medarbejdere i højere grad uden for Region Nordjylland, jo længere uddannelse, der efterspørges. Således rekrutteres gennemsnitligt 85 % af de faglærte medarbejdere i Region Nordjylland, mod 51 % af medarbejderne med videregående uddannelse.

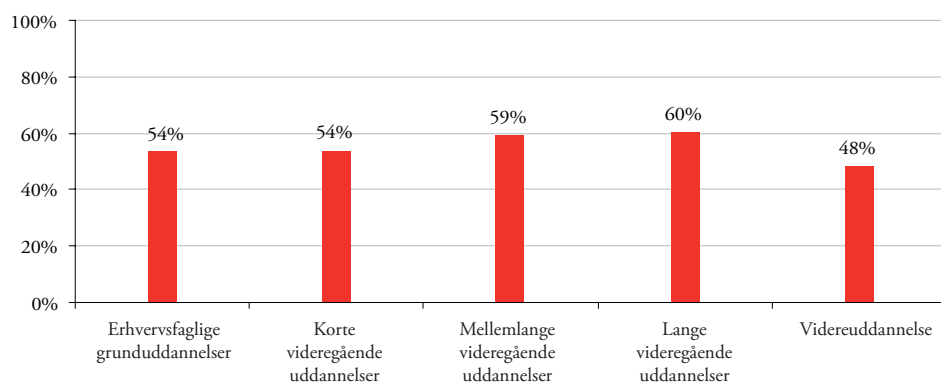
Figur 5:
Hvorfra rekrutterer virksomheden som oftest nedenstående medarbejdergrupper?

Dertil kan knyttes flere kommentarer. For det første er det naturligt, at medarbejdere med lang videregående uddannelse i højere grad rekrutteres udenfor regionen. Regionens videregående uddannelsesinstitutioner hverken kan eller skal have samtlige efterspurgte videregående uddannelser. Det er derfor både centralt at regionens uddannelsesinstitutioner er af den højeste kvalitet og at regionen kan tiltrække personer med videregående uddannelse til regionen, efter de har fuldført deres uddannelse. Det er derfor vigtigt, at personer med videregående uddannelser finder regionen attraktiv.

For det andet er det væsentligt, at faglærte medarbejdere, der har stor betydning for en virksomheds innovationsaktiviteter i høj grad rekrutteres inden for regionen. Det er derfor strategisk vigtigt, at disse uddannelser er af den højeste kvalitet.

Virksomhederne er moderat tilfredse med uddannelsesudbudet i Region Nordjylland (figur 6). Det er kun mellem 50 % og 60 % af virksomhederne, der er tilfredse eller meget tilfredse med udbuddet af uddannelser i regionen (figur 6). Her er der altså et rum for forbedring.

I den sammenhæng er det interessant, at det især er de faglige uddannelser og efter- og videreuddannelse, hvor virksomhederne ikke vurderer at uddannelsesudbudet svarer til virksomhedernes behov (figur 6). Uddannelser der er centrale for virksomhedernes innovation.

Figur 6:
I hvilken udstrækning vurderer du, at uddannelsesudbuddet i Region Nordjylland svarer til virksomhedens behov? (I meget høj grad / I høj grad i %)

4. Adgang til kvalificeret arbejdskraft

54 % af alle virksomheder mener, at der er typer af arbejdskraft, der er svære at rekruttere. Dette hænger naturligvis sammen med at Danmark som helhed oplever en højkonjunktur i øjeblikket, som også er smittet af på Region Nordjylland. I boks 1 fremgår en top 5 over typer af arbejdskraft, som virksomhederne fremhæver som svær at rekruttere:

1. Ingeniører
2. Konstruktører
3. CNC-operatører
4. Faglærte generelt (smede, skibstømrere, VVS, tømrere etc.)
5. IT-specialister

,

5. Brugeren i centrum

I dette afsnit vil en gruppe af de toneangivende virksomheder blive sammenlignet med resten af virksomhederne i Region Nordjylland. De toneangivende virksomheder skal betragtes som foregangsvirksomheder, som formår at forny sig, skabe arbejdspladser og eksportere til verdensmarkedet. Det er interessant at se om denne gruppe virksomheder forfølger en innovationsstrategi, der er forskellig fra de øvrige virksomheder i Region Nordjylland.

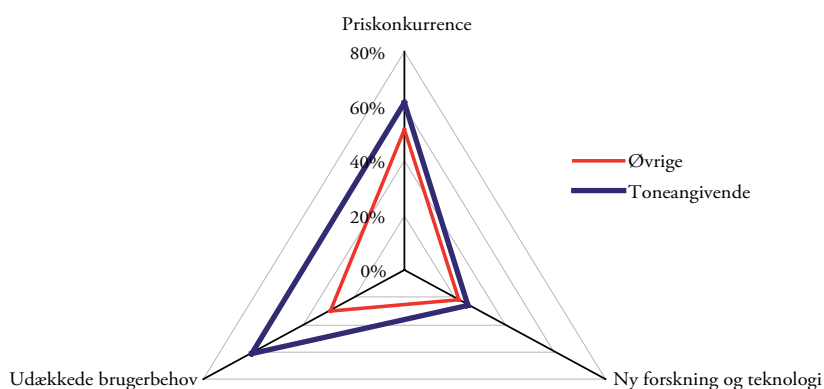
Gruppen af toneangivende virksomheder identificeres ud fra et indeks konstrueret ud fra:

- Et indeks for hvorvidt virksomheden har øget antallet af medarbejdere inden for de seneste to år.¹
- Et indeks for hvor innovativ virksomheden har været.²
- Eksportandelen.³

Efterfølgende er de 25 % af virksomhederne, der scorer højest på dette indeks blevet udvalgt. De vil i det følgende blive kaldt ”toneangivende” virksomheder. De vil nu blive sammenlignet med de øvrige 75 % af virksomhederne i datasættet.

De toneangivende virksomheder har et lagt stykke hen af vejen valgt at følge en anden strategi end de øvrige virksomheder i regionen. Dette slår tydeligt igennem i forhold til hvilke drivkræfter, der ligger til grund for virksomhedernes innovation. Her kan man se, at udækkede brugerbehov i højere grad ligger bag de toneangivende virksomheders innovationsaktiviteter (figur 7).

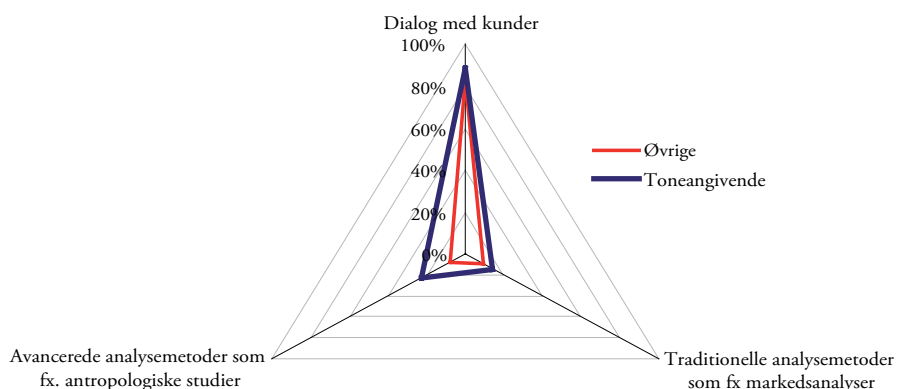
1) Bestående af spørgsmålene: ”Har virksomheden inden for de sidste 2 år ændret på antallet af følgende medarbejdergrupper? – ufaglærte, faglærte, medarbejdere med videregående uddannelse”. Alternativt kan benyttes registerdata for virksomhederne, men for data på produktionsenhedsniveau er der en markant forsinkelse. 2) Konstrueret ud fra spørgsmålene: ”Har virksomheden indført nye produkter, produktionsprocesser og markedsføring/distributions-metoder inden for seneste 2 år”. 3) som procentdel af virksomhedens omsætning

Figur 7:
Drivkræfter for innovation
(I meget høj grad / I høj grad i %)

Det er interessant at kigge på, hvordan disse brugerbehov undersøges. Langt hovedparten af virksomhederne benytter sig primært af den daglige dialog med kunder.

Radikale innovationer kræver mere avancerede analysemetoder, hvorigennem banebrydende nye forretningskoncepter kan udvikles. I Region Nordjylland er det imidlertid kun en lille del af virksomhederne, der benytter sig af systematiske analysemetoder til at afdække kundebehov (figur 8). Dette gælder både for de toneangivende og de øvrige virksomheder i regionen.

Figur 8:
Metoder til afdækning af kundebehov
(I meget høj grad / I høj grad i %)

Virksomhederne anerkender dog ikke dette som en barriere for innovation. Kun 17 % af virksomhederne vurderer, at det i meget høj eller i høj grad er en

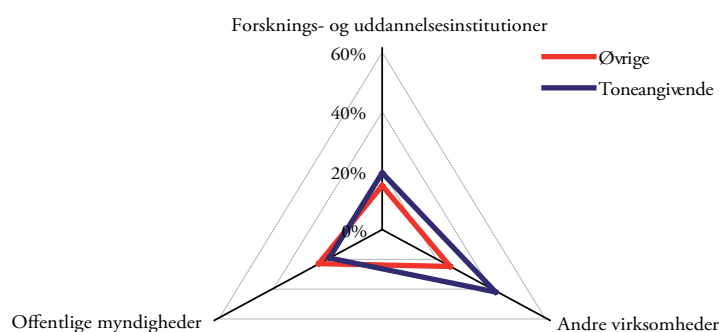
barriere for virksomhedens innovationsaktiviteter, at virksomheden mangler en systematisk tilgang til arbejdet med innovation.

Der er derfor noget der tyder på, at initiativet til at ændre rammebetingelserne i regionen ikke vil komme fra virksomhederne

6. Samarbejde gør konkurrencedygtig

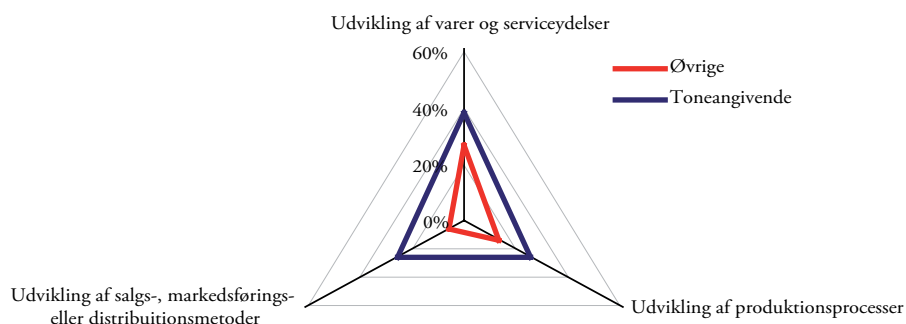
Figur 9:
Samarbejdsparnteres betydning for virksomhedens innovationsaktiviteter
(I meget høj grad / I høj grad i %)

De toneangivende virksomheder følger også en anden strategi end de øvrige virksomheder i forhold til samarbejde. De samarbejder i højere grad med andre virksomheder omkring innovation, mens de ikke samarbejder markant mere med offentlige myndigheder og forskningsinstitutioner (figur 9).

Erhvervsøkonomisk forskning peger på, at samarbejde er centralt for at klare sig i videnssamfundet. Som det er tilfældet i Region Nordjylland er det især samarbejde og netværksdannelse med andre virksomheder, der er central for, hvorvidt virksomhederne vil være morgendagens vindere på det globale marked. Figur 10 viser, at de toneangivende virksomheder samarbejder mere med andre virksomheder både i forhold til udviklingen af varer og serviceydelser, udvikling af salgs- markedsførings- eller distributionsmetoder og udviklingen af produktionsprocesser (figur 10). Dermed har de lagt en kurs, som øvrige virksomheder med fordel vil kunne følge og regionens myndigheder med fordel vil kunne støtte op om.

Figur 10:
Samarbejde med eksterne parter inden for de sidste 2 år om...
(I meget høj grad / I høj grad i %)

7. En målrettet klyngeindsats bærer frugt

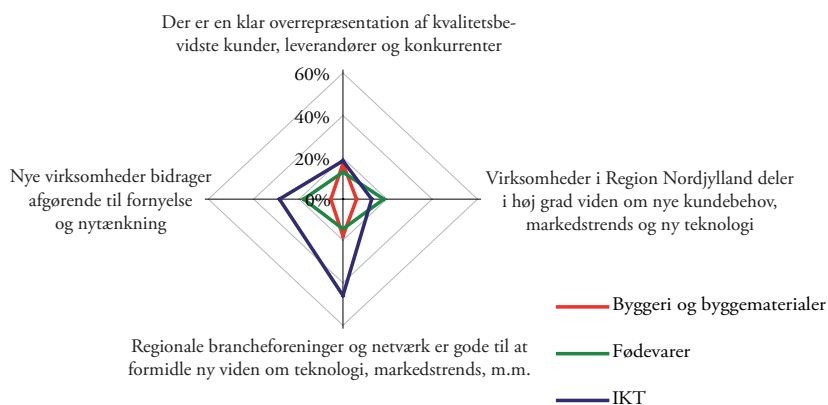
Et af de erhvervspolitiske områder, hvor det regionale niveau og vækstforum har en afgørende rolle at spille, er i forhold til at skabe de rette vækstbetingelser for de erhvervsklynger, der findes i regionen.

I Region Nordjylland har et stort arbejde været gjort på IKT-området, hvor netværksorganisationer som NorCom og IKT-forum har ydet en stor indsats for bl.a. at skabe netværk og videndeling mellem virksomhederne.

Dette arbejde har tilsyneladende båret frugt. IKT-virksomheder er generelt mere positive overfor de spørgsmål i spørgeskemaet, der drejer sig om deres forretningsområde, hvorimod de ikke er mere tilfredse med erhvervsklimaet i regionen som helhed.

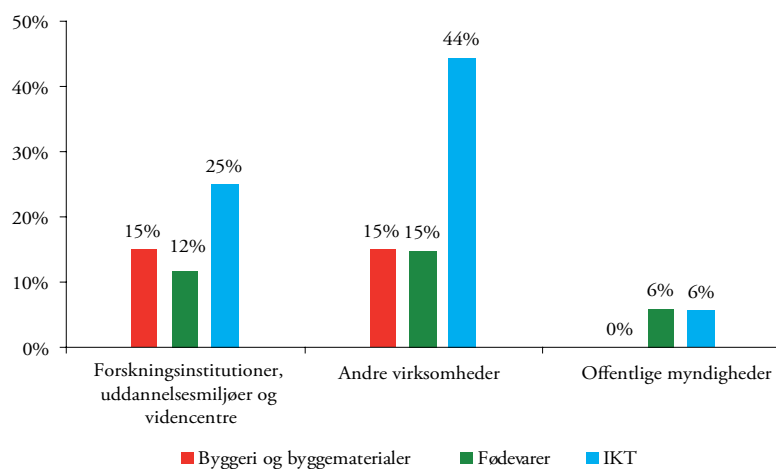
Af figur 11 kan man se, at det især er i forhold til brancheforeningers og netværks rolle, at IKT virksomhederne er mere positive end de øvrige virksomheder i regionen. Således er 45 % af IKT virksomhederne helt enige eller enige i, at brancheforeninger og netværk er gode til at formidle ny viden om teknologi, markedstrends o.l., mens det er under 20 % af fødevarer- og byggeri- og byggematerialevirksomhederne.

Samtidig er der også en mindre overrepræsentation af IKT-virksomheder, som mener, at nye virksomheder bidrager afgørende til fornyelse og nytænkning på området.

Figur 11:
Er du enig i følgende udsagn om din virksomheds forretningsområde i Region Nordjylland? Erhvervs-klimaet er karakteriseret ved, at...
(Helt enig / Enig i %)

En væsentlig effekt af netværksorganisationernes arbejde synes også at være, at IKT virksomhederne i højere grad vurderer, at samarbejde med andre virksomheder har haft stor betydning for deres innovationsaktiviteter end de andre erhvervs-klynger (figur 12). Således mener hele 44 % af IKT virksomhederne, at samarbejdet med andre virksomheder i meget høj grad eller i høj grad har haft betydning for virksomhedens innovationsaktiviteter mod 15 % af virksomhederne indenfor byggeri- og byggematerialer og fødevarer. Samtidig vurderer IKT-virksomhederne også i højere grad, at samarbejdet med offentlige forskningsinstitutioner har haft en effekt.

Figur 12:
Har nedenstående samarbejdspartnere haft betydning for virksomhedens innovationsaktiviteter? (I meget høj grad / I høj grad i %)

Figur 13:
**Hvor er virksomhedens
samarbejdspartnere
omkring forskning
lokaliseret?**

IKT virksomhederne samarbejder desuden mere internt i regionen omkring forskning og udvikling (figur 13). Bemærk i øvrigt at byggevirksomhederne i høj grad samarbejder med andre virksomheder i Danmark, hvorimod fødevarer virksomhederne generelt blot samarbejder mindre.

